

En Küçük Yırtıcımız Gelincik

Türkiye doğası, barındırdığı canlı türlerinin çeşitliliği ve fazlalığıyla bilinir. Ancak, bu canlıların neler olduğu, ekosistemdeki rolleri, özellikleri, soylarının ne durumda olduğu, hangi koşullarda yaşamlarını devam ettirmeye çalıştıkları fazla bilinmez. Gelincikler de ülkemizde yaşayan ve özellikleri pek bilinmeyen bu canlılardan. Çoğu memeli türünün aksine soyları da tehlike altında değil. Soylarının henüz tehlike altında olmamasının nedenleri arasında avlanma yetenekleri, çok çeşitli yaşam alanlarına uyum sağlayabilmeleri, yerleşim yerlerinin yakınlarında ve içlerinde yaşabilmeleri yer alıyor. Ancak gelinciklerin en az bilinen özelliklerinden biri mevsime göre kürk renklerini değiştirebilmeleri...

Zafer Beşikçi / 18 Kasım 2009, Eymir Gölü (Ankara)

Gelincikler, genellikle kümes hayvanlarına saldırdıklarından dolayı zararlı görülürler. Oysa gelinciklerin zarardan çok yararı vardır. Fareler gibi zararlı kemiricilerle beslendiklerinden bu hayvanların çoğalmasını önlerler.

Gelincikler, ülkemizde yaşayan en küçük yırtıcılardır ve sansarlar ailesinin üyeleridir. Vücutları, ağaç ve çalılar içinde, kolay ve hızlı biçimde hareket edebilecek biçimde ince ve uzun yapılıdır. Aynı zamanda çok esnek olup rahatlıkla hemen her yöne rahatlıkla kıvrılabilirler. Genellikle gece aktiflik gösterirler. Bunun yanında, bazen gündüzleri de aktif olabilirler. Çok geniş ve değişik özellikleri olan yaşam alanlarına başarılı biçimde uyum

sağlamışlardır. Ormanlık alanlar, orman açıklıkları, tarım alanları, çayırıklar, stepler (bozkırlar), yarı-çöl alanlar, tundra bölgeleri, yerleşim yeri yakınları ve merkezleri gibi yerler, binalardaki girintili çıkıntılı yerler, her türlü kovuk, çukur, delik, çalı içi, ağaç atıklarının atıldığı yerler veya ağaç kovuklarında yaşayabilirler.

Doğal hayatta memeli hayvanlar değişen koşullara uyum sağlamak ve yaşamlarını devam ettirebilmek için çeşitli özellik-

ler geliştirmişlerdir. Mevsimsel değişimlerden kaynaklanan olumsuz koşullardan kurtulmak için göç edebilirler. Göç etmeyenler ya kış uykusuna yatar ya da ortama uyum sağlayarak hayatlarını devam ettirirler. Ortama uyum sağlama özelliklerinden biri de kürk rengini değiştirmektir. Genelde kutuplarda yaşayan tavşanlar, kutup tilkileri gibi hayvanlarda görülen kürk rengini değiştirme ülkemizde yaşayan gelinciklerde de görülüyor.

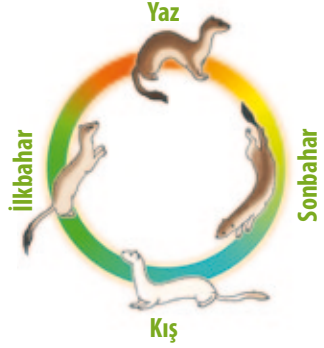
Kürk Değişimi...

Gelinciklerin kürk renginde değişim, yaz ve kış mevsiminde gerçekleşir. Yaz kürkünde hayvanın sırt kısmı kahverengi karın kısmıysa beyaz renkli olur. Karın kısmında ayrıca kahverengi benekler de vardır. Yaz kürkünde kılların boyu 1 cm kadar olur. Kış kürkündeyse gelincikler tamamen beyaz renge bürünür ve kılların boyu 1,5 cm kadar olur. Yazın sonunda kış mevsimi için kürk değişimi hazırlığı başlar.

Gelincikler yılda 1 ya da 2 defa doğururlar. Doğumları genellikle ilkbahar ya da yazın sonlarına doğru gerçekleşir. Her defasında 1-7 kadar yavru yaparlar. Gebelikleri 37 gün sürer. Yeni doğan yavru 1,1-1,7 gram ağırlığında olur. Yavru gelincikleri 18 gün kadar anneleri emzirir. Yavrular, 4-8 ay sonra da eşeyssel olgunluğa (yavru yapma çağına) ulaşırlar. Yeni doğan yavru-

çok avantaj sağlar. Gelincikler avlarına saldırmadan önce hareketleri iyice izler ve sonra aniden saldırır. Avı yakalayınca ilk olarak boyunlarını kırarlar ve etkisiz hale getirirler. Avlarının büyük kısmını küçük kemiriciler oluşturur. Bunun yanında yakalayabildikleri kuşları, kuş yumurtalarını, küçük sürüngenleri de besin olarak alabilirler. Erkek bireyler dişilerden daha iyi avcılardır. Dişiler daha çok küçük kemiricileri avlarlar. İnce, uzun ve esnek vücutları sayesinde kemiricilerin yuvalarına rahatlıkla girebilirler. Hem onları avlarlar hem de yuvalarını yaşam alanı olarak kullanırlar. Oldukça saldırgan olan gelincikler kendilerinden büyük hayvanlara bile saldırabilirler. Tüm bunlara karşın genç bireyleri yılanlar, ergin bireyleriyse baykuşlar ve şahinler avlayabilir.

Ülkemizde *Mustela nivalis* (gelincik) ve *Mustela erminea* (kakım, büyük gelincik) olmak üzere iki farklı gelincik tü-

Naci Eyyübođlu / 14 Şubat 2009, Azızye (Erzurum)

Kürkte renk değişimi tüm gelinciklerde her mevsim görülmez. Daha sıcak bölgelerde genelde yaz kürkü kalır. Soğuk ve karla kaplı zamanın uzun geçtiği yerlerde kışın tamamen beyaz olurlar.

Zafer Beşikçi / 18 Kasım 2009, Eymir Gölü (Ankara)

Günümüz canlıları içinde insanlarla ve insan kaynaklı etkenlerle uyumlu yaşayabilen az sayıda memeli türü vardır. Gelincikler de bunlardan biridir.

Burada gelinciklerin kürk renginin mevsimler boyunca nasıl değiştiğini görüyorsunuz. Yazın kürk kahverengidir. Yaz sonunda doğru gün ışığının azalmasıyla birlikte hormonal bazı değişiklikler gerçekleşir. Bunun sonucunda sonbaharda kış kürkü oluşmaya başlar ve yaz kürküne ait koyu renk kıllar dökülür. Kışa doğru da kürk bembeyaz olur. İlkbaharla birlikte gün ışığı yeniden artmaya başlar ve kahverengi kıllar yeniden oluşur. Bu döngü her yıl bu şekilde devam eder.

lar çıplak pembe renkte, gözleri kapalı, buruşuk olurlar. Hızla büyüyen yavrular 7-8 hafta sonra ergin bireylerin boyuna, 12-15 hafta sonra da ergin bireylerin kütlesine ulaşırlar. Erkek bireyler dişilerden daha büyüktür. Dişiler baharda doğarlarsa eşeyssel olgunluğa yazın erişirler ve yavru yapabilirler. Yazın ve sonbaharda doğan dişiler bir sonraki yazı kadar doğum yapma yeteneği kazanmazlar. Yavrular doğduktan sonra bakımları anneleri tarafından yapılır. Bakım, yavru bağımsızlığını kazanana kadar devam eder.

Gelincikler avlarının peşinden giden, onları arayan, kovalayan ve avlayan hayvanlardır. Bundan dolayı buldukları ortamda iyi gizlenmeleri gerekir. Özellikle kışın karla kaplı yerlerde kahverengi renk kolaylıkla fark edileceğinden kürkte renk değişimi, hem avlanırken hem de düşmanlarından saklanırken

rü yaşıyor. Kakımlarda kış kürkünde kuyruk ucu dışındaki yerler beyaz olurken, gelinciklerde kış kürkü tamamen beyazdır.

Gelincikler, ülkemiz doğasının önemli yırtıcılarından biri. Kemiriciler gibi sayıları çok fazla olan türlerle avlarlar ve onların sayılarının artmasını önlerler. Böylece ekosistemi dengelerler. Soylarının devamı ekosistemin de dengeli biçimde devam etmesini sağlayacaktır.

Not: Aşağıdaki web sayfasında her iki türe ait doğal ortamda çekilen video görüntüleri yer alıyor.

<http://www.arkive.org/çekweasel/mustela-nivalis/>

<http://www.arkive.org/stoat/mustela-erminea/video-16b.html>

Kaynaklar

http://animaldiversity.ummz.umich.edu/site/accounts/information/Mustela_nivalis.html

<http://www.iucnredlist.org/apps/redlist/details/14021/0>
<http://www.arkive.org/weasel/mustela-nivalis/>